

ČLÁNKY / ARTICLES

Obraz Ukrajiny v prokremel'ských médiách na Slovensku

Štefan Ižák¹

Department of Ethnology and Non-European Studies, Faculty of Arts,
University of st. Cyril and Methodius in Trnava

The Image of Ukraine in the Pro-Kremlin Media in Slovakia. The study deals with the image of Ukraine as it is presented by selected Slovak pro-kremlin media, which are often called channels spreading pro-kremlin propaganda. The main goal of the study is to find out which discourses they are reproducing. The secondary goal is to describe discourse strategies, which legitimize these discourses. Research materials are analyzed by using the discourse analysis method starting from Discourse theory by Ernesto Laclau and Chantal Mouffe and they are put into the wider political context with focus on Russian medial and political discourse on Ukraine and the West. The first chapter deals with the methodology of study and defines the key concepts that are used in the article. The second chapter briefly outlines current political context. The third chapter informs readers about the current situation in the Slovak pro-kremlin media scene. The empirical part then analyses research material and presents the results.

Keywords: Ukraine, Russia, pro-kremlin media, discourse, discourse analysis

How to Cite: Ižák, Š. 2018. „Obraz Ukrajiny v prokremel'ských médiách na Slovensku.“ *Central European Journal of Politics* 4 (2): 1–24.

1. Úvod

V posledných niekoľko rokoch sa výrazne mení mediálne prostredie na celom svete. Média sa počas 20. storočia vypracovali na významného šíriteľa informácií, hodnôt, noriem, ideológií. Teun van Dijk dokonca tvrdí, že média prebrali od rodiny, školstva a cirkví úlohu dominantného šíriteľa ideológií (van Dijk 1998).

¹ Korespondence: Mgr. Štefan Ižák pôsobí jako interní doktorand, Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Nám. J. Herdu 2, 91701, Trnava, Slovenská republika. Email: stefan.izak@gmail.com

Silnú úlohu si medzi médiami stále drží televízia, do určitej miery aj printové média, či rádiá, avšak stále viac sa presadzuje internet a hlavne sociálne siete (Facebook, Twitter).

Veľmi zaujímavé štatistiky prináša vo svojej knihe *Pravda a lož* na Facebooku (2017) novinár Vladimír Šnidl, ktorý sa odvoláva na prieskum spoločnosti Nielsen Admosphere, ktorá sa pýtala Slovákov aké zdroje informácií na internete využívajú. Štandardné spravodajské weby označilo 43% respondentov, zatiaľ čo Facebook 45% respondentov. U ľudí do 24 rokov bol dokonca Facebook označený až dvoma tretinami respondentov ako primárny zdroj informácií (Šnidl 2017).

Ako jedným z dôsledkov nástupu sociálnych sietí vidí Šnidl aj to, že Facebook priviedol na scénu dovtedy okrajové médiá, ktorým poskytol širokú platformu, skrze ktorú je možné šíriť svoje obsahy veľkému počtu ľudí (Šnidl 2017). Nielen, že Facebook pomohol rozšíriť pôsobnosť určitých okrajových webov, ale vďaka nemu mnoho webov vzniklo. Keďže pozornosť populácie sa presúva na internet a sociálne siete. Na Slovensku a v Česku môžeme datovať boom nových „alternatívnych“ webov niekde okolo rokov 2013 a 2014, od kedy ich vzniklo mnoho.

Média z mojej výskumnej vzorky sú často označované ako alternatívne, dezinformačné, konšpiračné, alebo prokremel'ské (Čížik 2017; Globsec 2016; Smoleňová 2015; Wenerski 2017). V tejto práci využívam pojem prokremel'ské, kvôli tomu že šíria prokremel'skú propagandu a jednoznačne odkazujú k akým geopolitickým cieľom tieto média slúžia. Primárnym cieľom práce je identifikácia a analýza diskurzov o Ukrajine, ktoré prokremel'ské média na Slovensku produkujú. V súčasnosti webový portál konspiratori.sk eviduje na Slovensku a v Česku 120 médií s neserióznym obsahom,² medzi ktoré patria väčšinou aj média šíriace prokremel'skú propagandu. Zaradené v databáze sú aj tri média z mojej výskumnej vzorky. Keďže predstavujú na Slovensku pomerne nový fenomén, tak v akademickej sfére ešte nie sú príliš popísané. Avšak na tému propagandy, dezinformácií v spojitosti s týmito kanálmi už na verejnosti prebieha debata. Tento článok by mal do tejto debaty svojou trochou jednoznačne prispieť.

2. Metodológia a teoretická východiska

Základným cieľom tejto štúdie je odhaliť a popísať diskurzy o Ukrajine, ktoré sa nachádzajú v spravodajských príspevkoch na internetových portáloch vybraných slovenských prokremel'ských médií. Výskumom si odpovedám na dve základné výskumné otázky: 1. Aké diskurzy o Ukrajine môžeme nájsť v slovenských alternatívnych médiách. 2. Aké diskurzívne stratégie legitimizujú racionality týchto

² <https://www.konspiratori.sk/zoznam-stranok.php>, údaje k 10.5.2018.

diskurzov. Vzhľadom na ruské vojenské ťaženie na juhovýchode Ukrajiny predpokladám, že slovenské prokremel'ské médiá budú šíriť diskurzy legitimizujúce ruskú politiku na Ukrajine a zároveň diskurzy, ktoré budú diskreditovať vývoj na Ukrajine po Euromajdane.

Výskum som uskutočnil v čase od prvého do 30. novembra 2017. Predmetom výskumu boli správy prebraté z nezápadných médií a autorská produkcia prokremel'ských médií Hlavné Správy, Slobodný vysielateľ, Slobodný výber, Zem a Vek a InfoVojna.³ Túto vzorku som si zvolil kvôli tomu, že autorské správy a správy z nezápadných agentúr mi poskytnú nahl'ad do diskurzu o Ukrajine, ktorý nepochádza z tradičných médií, ale je naozaj konštruktom prokremel'ských médií poprípade konštruktom agentúr, z ktorých tradičné médiá na Slovensku nečerpajú. A teda tento diskurz predstavuje výzvu pre dominantný diskurz stále sledovanejších tradičných médií v slovenskom prostredí.

Do výskumnej vzorky som vybral médiá, ktoré patria na slovenskej scéne prokremel'ských médií k najsledovanejším a majú tak najväčší dosah formovať naše mentálne mapy. Hlavné Správy majú na Facebooku 31 847 fanúšikov, Slobodný vysielateľ 85 565, Slobodný výber 3468, Zem a Vek 29 665 a InfoVojna 18 377 fanúšikov.⁴ Všetky tieto médiá si navzájom preberajú správy a často na seba odkazujú ako na zdroje. Podľa portálu blbec.online majú tieto médiá (okrem Slobodného vysielateľa) vzrastajúcu krivku návštevnosti.⁵

Analyzovaný materiál tvorí korpus textov zozbieraný na uvedených weboch počas uvedeného časového obdobia. Kritérium výberu správy predstavovala identifikácia slova Ukrajina, alebo miesta, ktoré na Ukrajine leží v titulku alebo podtitulku správy. Za kritérium výberu som považoval aj spomenutie iného slovného druhu odvodeného od slova Ukrajina ako napr. ukrajinský, ukrajinská atď. alebo mená známych osobností (politikov, akademikov, športovcov atď.), ktorí na Ukrajine pôsobia. Týmto som zaistil, že do výskumnej vzorky sa dostali príspevky priamo odkazujúce k daniu na Ukrajine. Na druhej strane mi je jasné, že celkový diskurz o Ukrajine môže byť formovaný aj v príspevkoch, ktoré na ňu priamo neodkazujú, poprípade v iných rubrikách ako len domáce a zahraničné spravodajstvo, ktoré som sledoval ja. To znamená, že v prípade tejto štúdie ide o analýzu určitého výseku diskurzu prokremel'ských médií o Ukrajine na Slovensku. Ako metódu využívam diskurzívnu analýzu.

³ Hlavné správy, Zem a Vek a InfoVojna sú zaradené na portály konspiratori.sk.

⁴ Údaje ku dňu 10.5.2018.

⁵ <https://blbec.online/>

2.1. Teória diskurzu a analýza diskurzu

Od 60-tych a 70-tych rokov 20. storočia pod vplyvom postmodernity a postštrukturalizmu sa vedci na jazyk začínajú pozerat' ako na aktívneho činiteľa, ktorý realitu neopisuje, ale aktívne ju konštruuje. Veľmi inšpiratívne bolo v tomto smere dielo *Sociálni konstrukce reality* od Petra Bergera a Thomasa Luckmanna, v ktorom autori tvrdia, že každé spoločenstvo si vytvára vlastnú sociálnu realitu. To znamená, že samostatne konštruuje významy pripisované javom, predmetom, osobám atď. Poznanie tak je tvorené ľuďmi, ktorých prejavy sú zároveň týmto poznaním determinované (Berger a Luckmann 1999).

Nástrojmi na túto konštrukciu realitu sú diskurzy. Priekopníkom v štúdiu diskurzu bol francúzsky filozof Michel Foucault, ktorý ako prvý poukazuje na mocenský aspekt diskurzu. Na jednej strane je diskurz mocensky a sociálne podmienený, no na druhej strane má silný mocenský a sociálno konštruktivistický rozmer. Diskurz je teda sociálnou realitou determinovaný, zároveň ju však pomáha vytvárať a legitimizovať. Foucault diskurz neredukuje iba na text, alebo súbor textov, jeho pojetie je oveľa širšie. Pre Foucaulta je diskurz súbor sociálnych praktík, ktoré systematicky vytvárajú objekty, ktoré o ktorých diskurz hovorí (Prokopová, Orságová a Martinková 2014). „*Moc potrebuje (určité) vedenie, ktoré ju bude autentifikovať a zároveň vedenie potrebuje moc aby sa mohlo presadiť*“ (Bočák 2009: 6).

Na základe uvedeného, pre tento článok pracovne využijem definíciu diskurzu od Michala Bočáka, ktorý chápe diskurz ako „*systematickú artikuláciu vedenia naturalizujúcu sociálnu moc svojich pôvodcov/kýň cez naturalizáciu vedenia, ktoré moci poskytuje legitimitu*“ (Bočák 2012: 4). Bočák tvrdí, že ak neexistuje diskurz, ktorý by určitý svet nepomenoval, tak ten svet je pre nás nejestvujúci, nemáme totiž médium (diskurz), cez ktoré by sme ho mohli uchopiť, vysvetliť (Bočák 2012). Z tejto tézy môžeme odvodzovať myšlienku nedeliteľnosti sociálnej a diskurzívnej praxi, z ktorej vychádza aj Teória diskurzu Laclaua a Mouffovej, naopak škola Kritickej diskurzívnej analýzy (Wodak, Fairclough) vychádza z premisy delenia sociálnej praxe na diskurzívnu a nediskurzívnu. V štúdií pracujem s prvým konceptom, vzhľadom na stotožnenie sa so spoločnou podmienenosťou sociálnej a diskurzívnej praxe, ktoré vnímam ako jeden spojený celok, ktorého zložky sú na sebe závislé. Z tohto tvrdenia vyplýva aj kľúčová premisa štúdie „*hovoríť znamená konať.*“ Iba v rámci diskurzov majú totiž naše myšlienky, rečové akty a konanie zmysel, iba skrz diskurzy dokážeme našu realitu pochopiť a popísať.

Diskurzy tak fungujú ako určité filtre, ktoré nám ozrejmujú význam fenoménov, určujú hranice, v rámci ktorých je možné myslieť a konať. Diskurz „*vytyčuje hranice hovorenia o objekte a to nie len v zmysle, čo je možné povedať a akým spôsobom, pretože jednotlivé výpovede musia byť vystavané podľa zodpovedajúcich pravidiel, ale aj kto to*

môže povedať a akú pozíciu pritom má v rámci diskurzu zastávať a kto je naopak z možnosti hovoriť vylúčený. Súčasne diskurz určuje aj to o čom sa nehovorí. Pritom z diskurzu sa nedá vystúpiť, pretože všetky tvrdenia dávajú zmysel v danom rámci“ (Sedláková 2014: 432–433).

Svoju teóriu diskurzu Ernesto Laclau a Chantal Mouffe predstavujú v knihe *Hegemony and socialist strategy* (1985). Diskurz vnímajú ako pokus o fixáciu (a tým vysvetlenie) významov okolo určitého uzlového bodu. Každý diskurz sa snaží o ovládnutie určitého diskurzívneho poľa, preto potrebuje vytvoriť čo najviac koherentnú sieť zafixovaných významov, aby nadobudol hegemonne postavenie a dané diskurzívne pole týmto ovládol. Fixácia automaticky znamená aj vylučovanie a redukciu ostatných významov, ktoré sa zafixovať nepodarí. Ak už diskurz okolo seba významy nedokáže fixovať, môže sa stať dislokovaným (Laclau a Mouffe 1985).

Androvičová (2015) tvrdí, že každá diskurzívna aktivita môže byť vnímaná ako pokus o hegemoniu. Ak sa nejaký diskurz stane hegemonným, praktiky, ktoré sú nimi presadzované sa stávajú prirodzenými (naturalizovanými). Sedláková (2014) dopĺňa, že tieto hegemonne praktiky sa snažia vytvoriť stav, v ktorom je moc presadzovaná diskurzom maskovaná a legitímna.

Teória diskurzu Laclaua a Mouffeovej, ktorá hovorí o boji diskurzov o hegemoniu v rámci istého diskurzívneho poľa je relevantná pri výskume prokremel'ských médií, ktoré sa stavajú do alternatívy voči tradičným médiám. Do diskurzívneho poľa (v tomto prípade Ukrajiny) sa snažia priniesť alternatívne diskurzy, ktoré konkurujú dominantným z dielni tradičných médií na Slovensku. Tento cieľ je spomenutý medzi cieľmi projektu Slobodný vysielateľ „*pravidelné informovanie verejnosti o udalostiach v zahraničí, ktoré majú priamy dopad na našu spoločnosť a sú úspešne odignorované mainstreamovými médiami. Otvorená diskusia o tabuizovaných a cenzurovaných témach*“ (Slobodný vysielateľ 2018).

Každý diskurz disponuje určitou vnútornou logikou, podľa ktorej sú významy konštruované (racionalita). Tie sú legitimizované rôznymi diskurzívnymi stratégiami. Diskurzívne stratégie sú podľa Lapčíka (2009) postupy, prostredníctvom ktorých sú konštruované, alebo zdôrazňované preferované interpretácie určitej udalosti a legitimita, alebo iná špecifická charakteristika diskurzu.

Medzi ďalšie dôležité koncepty pri štúdiu diskurzu patrí *Intertextualita*, ktorá znamená prepojenosť jednotlivých textov. Prepojenosť môže spočívať na rôznych základoch. Na explicitnom odkazovaní k téme, alebo hlavnému aktérovi, na odkazovanie k podobným udalostiam, na prenose argumentov atď. Analýza diskurzu znamená hľadanie určitých pravidiel, vzorcov, ktoré determinujú charakter výpovedí k nejakej téme, to súvisí s pojmom *Interdiskurzivita*, pod ktorou rozumiem vzájomné prepojenie diskurzov. Tie sú často otvorené a hybridné. Diskurz na istú tému môžu vzniknúť

v jednom diskurzívnom poli, ale presahovať môže aj do iných polí, kde sa vzájomne ovplyvňuje s ostatnými diskurzmi (Prokopová, Orságová a Martinková 2014). Tieto koncepty sú dôležité z toho dôvodu, že nás pri analýze odkazujú na iné texty a diskurzy, ktoré pomáhajú štruktúrovať skúmanú vzorku textov. Každý text je teda odrazom určitého diskurzu a sociálneho kontextu, v ktorom vznikol. Diskurzívna analýza neskúma pravdivosť daných textov, pretože každý diskurz nám realitu konštruuje a ak ju príjemca vníma ako pravdivú, aj jeho konanie bude reagovať na túto realitu. Jej cieľom je odhalenie diskurzu v pozadí, na základe ktorého daný súbor textov vznikol, výskumník sa teda snaží zistiť akým spôsobom skrz symbolické systémy, sociálne praktiky a reprezentácie sociálni aktéri vytvárajú svet a dávajú mu význam. Výskumník musí byť s textami dôkladne oboznámený, aby bol schopný v nich identifikovať opakujúce sa vzorce a dokázal interpretovať diskurzy v sociálnom kontexte. Podľa Sedlákovej (2014) sa totiž diskurzívna analýza nevenuje len jazykovým prejavom, ale aj sociálnymi akciami, aktérmi a mocenskými vzťahmi v spoločnosti. Tomáš Trampota a Martina Vojtěchovská takisto nevidia pôsobisko diskurzívnej analýzy len na úrovni textov, ale hlavne na vyššej úrovni kultúry a spoločnosti (Trampota a Vojtěchovská, 2010).

3. Súčasný kontext

3.1. Ruský mediálny diskurz Ukrajiny

V Rusku sú takmer všetky médiá pod kontrolou vlády a slúžia na šírenie prokremel'skej propagandy. Najmocnejšie médiá na trhu sú práve štátom kontrolované, to znamená, že v domácom prostredí nestojí proti šíreniu kremel'ských postojov veľa silných prekážok. Politický diskurz sa úspešne prekrýva s tým mediálnym. Kremel' leje milióny do médií v Rusku, ale aj medzinárodných štátnych agentúr ako RT, alebo Sputnik, ktoré šíria prokremel'ské naratívy v mnohých svetových jazykoch a aj v mnohých krajinách Európy (napr. česká verzia sputnika je cz.sputniknews.com).

Prezentácia Ukrajiny v ruských médiách sa odvíja do veľkej miery od jej prozápadného smerovania, ktoré ja na Ukrajine prítomne po revolúcii na Euromajdane a nasledujúcej ruskej anexii Krymu a ruskej intervencie na východnú Ukrajinu. Západ je v ruskom politickom, či mediálnom diskurze chápaný ako rival, prípadne nepriateľ, ktorý Rusko ohrozuje. Náznaky ruskej agresívnej zahraničnej politiky sme mohli bádať už v roku 2008 vo vojne v Gruzínsku, či počas masívneho kybernetického útoku na Estónsko v roku 2007.

V súčasnosti Rusko vedie proti Ukrajine vojnu, nie len na fronte, ale aj v informačnom priestore. Kremel' totiž vidí masovú komunikáciu ako kľúčový priestor v globálnej politike, kde sa rivali navzájom podkopávajú (Hutchins a Szostek 2016).

Môžeme teda hovoriť o koncepte hybridnej vojny, v ktorej sa proti súperovi využívajú aj zbrane v politickej, kultúrnej, ekonomickej, energetickej, či informačnej sfére (Hoffman 2007). Práve v informačnej sfére to je propaganda a dezinformačné kampane proti Ukrajine zo strany kremel'ských prokremel'ských médií, trollov, či rôznych politikov.

Graeme Herd a George Marshall píšú, že strategickým cieľom Ruska v súčasnosti je posilňovanie vlastného vplyvu v blízkom zahraničí a vybudovanie si statusu globálnej veľmoci. Cieľom ruskej hybridnej vojny je využívanie slabostí Západu, delegitimizovať existenciu NATO, oslabenie EÚ a rozdelenie Západu (Herd a Marshall 2016).

Západ je konštruovaný ruskými médiami a politickou reprezentáciou ako nepriateľ Ruska, ktoré sa vzoprelo jeho hegemonickým predstavám, týmto samozrejme delegitimizujú každú kritiku Západu voči Rusku. Západné vlády sú častované prívlastkami ako pokrytecké, arogantné, nemorálne (Hutchins – Szostek 2016). Ukrajinu ruské média prezentujú expresívnym a pejoratívnym jazykom ako agresora vo vojne proti ruskej menšine, ukrajinskí politici a ukrajinská armáda sú banderovci, fašisti, nacisti, prítomný je mýtus veľkej vlasteneckej vojny proti fašizmu z druhej svetovej vojny, Ukrajina je len nástrojom západného imperializmu, Ukrajina nie je schopná existovať ako nezávislý štát atď. (Mölder 2016; Hutchins a Szostek 2016; Szwed 2016). Krym je prezentovaný ako definitívna súčasť Ruska, pričom pripojenie Krymu je chápané ako prirodzené zlúčenie so štátom, ktorému patrí. Referendum nie je vôbec problematizované. Donecká a Luhanská republika sú nazývané Novorossija (Gornostaeva a Kolmogorova 2016). Euromajdan je označovaný za pokračovanie fašistickej, teroristickej, banderovskej tradície (Mertová 2016).

Naopak západné média prezentujú Krym ako anektované územie, ktorému predchádzalo ilegálne referendum, Donecká a Luhanská ľudová republika sú prezentované ako okupované územia (Gornostaeva a Kolmogorova 2016). Podobne situáciu vidia aj slovenské tradičné média, ktoré sa stavajú k ruskej agresii na Ukrajinu kriticky. Najviac kritické k ruskej agresii a najviac podporujúce prozápadný a proreformný kurz Ukrajiny sú mienkotvorné printové média denník Sme, Denník N a Trend (Bránik a Mesežnikov 2017). Súčasná situácia na Ukrajine je z pozícií západných a ruských médií prezentovaná odlišne. Momentálne majú v krajinách EÚ stále prevahu západné média a mediálne agentúry, ktoré sú hlavnými zdrojmi informácií pre národné média. V posledných rokoch však môžeme bádať snahu kremel'ských a prokremel'ských médií hegemoniu západných mediálnych diskurzov narúšať.

3.2. Prokremel'ské média na Slovensku

Práve počas začiatku Ukrajinskej krízy (Euromajdan, ruská anexia Krymu, ruská invázia na východ Ukrajiny) v rokoch 2013–2014 začínajú na Slovensku vo veľkom množstve

vznikať portály, ktoré sa venujú rôznym domácim a zahraničným politickým témam z prokremel'ských pozícií a samozrejme sa venujú aj Ukrajine. Popríklad už založené médiá sa téme Ukrajina začínajú venovať a neváhajú pritom využívať aj dezinformácie, hoaxy a konšpirácie. Tieto médiá vnímam ako nástroje ruskej informačnej vojny proti Ukrajine a Západu. Týmito nástrojmi môžu byť aj bez financií z Ruska, stačí z vlastného presvedčenia vnášať do verejného prostredia diskurzy vyhovujúce Rusku.

Hoci prokremel'ské médiá vznikajú po celej Európe, podľa Tomáša Čížika oblasť strednej Európy je pre tieto médiá raj. Na jednej strane kvôli neefektívnemu vzdelávaciemu a systému a na strane druhej kvôli historickým vzťahom, ktoré má táto oblasť s Ruskom. Cieľom týchto médií na Slovensku je podľa neho podkopávať dôveru k demokratickým, národným a európskym politickým inštitúciám. Ďalším cieľom tejto propagandy *„nie je nutne presvedčiť ľudí, že kremel'ský pohľad na svet je správny, alebo jeho interpretácia udalostí je lepšia, ale podkopať a zničiť dôveru v západné médiá (vrátane stredo európskych) aby ľudia neverili nikomu“* (Čížik 2017: 19). Prokremel'ské médiá sú však len jedným nástrojom na šírenie kremel'skej propagandy, medzi ďalšie podľa Čížika patria internetoví trollovia, politici a ľavicové a pravicové extrémistické skupiny, ktoré spája odpor proti Západu (Čížik, 2017).

Výskumu prokremel'ských médií na Slovensku a v Česku sa venovala vo svojej štúdii *The pro-russian disinformation campaign in the Czech republic and Slovakia* (2015) Ivana Smoleňová. Medzi jej výskumnú vzorku patrilo okrem troch českých médií aj slovenský *Zem a Vek*. Smoleňová (2015) identifikuje osem základných charakteristík prokremel'ských médií.

1. Odmietajú akúkoľvek spojitosť so Kremľom.
2. Sú silne naladené proti Západu. Časté terče sú USA, Ukrajina a Západ vo všeobecnosti.
3. V menšom rozsahu sú prokremel'ské a proputinovské.
4. Často využívajú konšpiračné teórie a kombinujú fakty s polopravdami.
5. Používajú veľmi podobné správy a argumenty.
6. Ich správy obsahujú negatívny podtón. Zvyčajne zobrazujúce morálny, ekonomický, politický a sociálny úpadok. Predpovedajú pochmúrnu budúcnosť kolapsu a stretu civilizácií.
7. Hojne používajú ostrý jazyk, silno emocionálne nabitú slová, príbehy a obrázky.
8. Sú prepojené s rôznymi známymi osobnosťami, ktoré im dodávajú kredibilitu a viditeľnosť.

Smoleňová taktiež prišla na to, že tieto prokremel'ské médiá šíria o Západe a Ukrajine totožné diskurzy ako ruské štátne médiá. To znamená, že USA sa konštantne snažia o nastolenie svetovej hegemonie, rozpútávajú konflikty, ich intervencie sú poznamenané neúspechmi, podporujú terorizmus a pod. EÚ a NATO sú agresori, v EÚ neexistuje žiadna

sloboda a demokracia, NATO je poháňané ekonomickými záujmami atď. Ukrajina je nedemokratický štát riadený banderovcami a fašistami, ktorí sú len bábkami Západu, nie sú žiadne dôkazy u ruskej intervencii na Ukrajinu, nevie sa kto stojí za Euromajdanom, Ukrajina bankrotuje, nespláca pôžičky Rusku, nerešpektujú Minské dohody a pod. Na proti tomu Rusko je prezentované ako krajina, ktorá má síce svoje chyby, ale nerozpútalo toľko konfliktov ako USA, je viac mierumilovné, pričom sústavne čelí útokom zo strany USA, hoci nechce napádať iné štáty. Tieto médiá sa teda nesnažia o úplnú adoráciu Ruska, ale skôr o legitimizáciu jeho politiky. Snažia sa Rusko vykresliť ako nie dokonalé, no určite lepšie ako Západ a Ukrajinu (Smoleňová 2015).

Podobné výsledky priniesol aj výskum Dušana Fischera, ktorý dopĺňa, že o Západe sa v týchto médiách dočítame len negatívne správy o jeho úpadku, či o rozpade EÚ. Na druhej strane vytvárajú realitu o dobrom Rusku, ktoré len chráni rusky hovoriacu menšinu na Ukrajine, či bojom proti terorizmu buduje mier a stabilitu v Sýrii (Fischer 2017).

Podľa Vladimíra Šnídla majú tieto médiá stále výrazne menej čitateľov ako tradičné médiá. Ich sila spočíva skôr v tom, že pravidelne dokážu vnieť do online priestoru určitú správu, ktorá sa hlavne na Facebooku stane veľmi populárnou. Ide tu teda skôr o nárazový efekt, ktorý však tiež môže mať významný efekt (Šnidl 2017).

Šnídlové slová o čítanosti prokremel'ských médií potvrdzuje aj výskum agentúry FOCUS pre Globsec Policy Institute z roku 2016. Z výsledkov tohto výskumu vyplýva, že 17% Slovákov viac dôveruje alternatívnym (prokremel'ským) ako tradičným médiám. Dokonca až 29% mladých ľudí vo veku od 18-24 rokov verí viac alternatívnym médiám (Globsec 2016). To znamená, že od roku 2013, kedy tieto médiá začali vznikáť vo väčšom počte dosiahli relatívny úspech a to hlavne u mladších čitateľov.

4. Analýza diskurzu Ukrajiny

V skúmanom období som na pozorovaných prokremel'ských médiách identifikoval 111 správ o Ukrajine. Z tohto počtu bolo 28 správ prebratých zo slovenskej tlačovej agentúry TASR a v menšej miere zo západných agentúr. 83 správ bolo autorských, alebo prebratých z nezápadných zdrojov. Kvantitatívne jednoznačne dominuje produkcia Hlavných správ so 63 správami o Ukrajine, Slobodný výber vydal 13 správ, Slobodný vysielateľ päť správ a médiá Zem a Vek a InfoVojna zhodne po jednu správu.

Čo sa týka zdrojov, z ktorých tieto médiá svoje informácie čerpali, tak InfoVojna prebrala svoju jednu správu o Ukrajine z prokremel'ského média Ria.ru, Zem a Vek sa vo svojej správe odvoláva na ruský časopis argumenty a fakty. Slobodný vysielateľ svojich päť správ prebral od ruských médií politikus.ru, rusvesna.ru (ruskavesna) a ruského

časopisu argumenty a fakty. Zvyšné dve správy pochádzajú od redaktorov slobodného výberu Michala Sumichrasta a Juraja Poláčka.

Pre slobodný výber osem správ napísal Vladimír Bačišin, tri Juraj Poláček, jednu šéfredaktor Peter Králik a jednu prebral od Poliaka Mariusza Malinowského.

Najviac správ a najväčšiu heterogenitu zdrojov môžeme bádať u média Hlavné správy, ktoré o Ukrajine v sledovanom období zverejnilo až 63 správ z vlastných, alebo nezápadných zdrojov. Redaktor Hlavných správ Eugen Rusnák uverejnil až 30 autorských správ. Osem správ pochádza z ruského média rusvesna.ru. Vladimír Mohorita napísal sedem správ. Päť správ Hlavné správy prebrali z ruskej agentúry sputnik. Slovensko-ruská spoločnosť v spolupráci s ruskými webmi vz.ru a rafian.ru vydala štyri správy. Úplne bez zdroju boli dve správy. Po jednu správu prebrali Hlavné správy z webov parlamentnilisty.cz, ruských sputnik.cz, politexpert.net, politikus.ru, polskej wirtualna polska (wp.pl) a od autorov Petra Archipova a Jána Čarnogurského, ktorý je predsedom slovensko-ruskej spoločnosti a verejne vyjadruje svoju podporu Rusku a antipatie voči Západu.⁶

Vidíme teda, že na rozdiel od tradičných slovenských médií, ktoré svoje zdroje hľadajú u etablovaných spravodajských agentúrach ako Reuters, AP, AFP atď. prokremel'ské média sa orientujú do veľkej miery na ruské servery, poprípade iné prokremel'ské média, osobnosti s prokremel'ským svetonázorom (Čarnogurský) alebo sa spoliehajú na vlastných dopisovateľov ako napr. Rusnák, Mohorita a pod.

Množina skúmaných dát tvorí 83 článkov, v ktorých som identifikoval štyri diskurzy o Ukrajine. Konkrétne sa jedná o diskurz Ukrajiny ako nefunkčného štátu, diskurz Ukrajiny ako štátu ovládaného Západom, diskurz Ukrajiny ako štát tolerujúci fašizmus a diskurz ukrajinskej agresie na Donbas. Všetky tieto diskurzy sa viažu na uzlový bod, ktorý predstavuje diskurz nepriateľského Západu, ktorý okolo seba konfiguruje všetky tieto diskurzy. Diskurz nepriateľského Západu je silno ukotvený v zahranično-politickom diskurze Ruska. Naproti tomu Ukrajina je v zahranično-politickom diskurze Ruska súčasťou „Ruského sveta“ (oblasť vplyvu Ruska). To znamená, že západné smerovanie Ukrajiny predstavuje výzvu pre tento zahranično-politický diskurz Ruska, ktoré sa pomocou konštruovania uzlového diskurzu nepriateľského Západu a spomenutých diskurzov Ukrajiny snaží legitimizovať svoje nároky na oblasť Ukrajiny. Po Euromajdane tieto nároky Rusko presadzuje nielen prostredníctvom informačnej vojny, ale aj prostredníctvom fyzického vojenského útoku na Donbas a anexiou Krymu. Všetky skúmané texty a všetky štyri diskurzy sú

⁶ <https://www.aktuality.sk/clanok/533472/na-rovinu-s-janom-carnogurskym-preco-chvali-kotlebu-a-voli-komunistu/>

poprepájané, vychádzajú jeden z druhého a tvoria tak koherentný systém významov (intertextualita, interdiskurzivita).

4.1. Ukrajina ako nefungujúci štát

Tento diskurz vykresľuje Ukrajinu ako nefungujúci štát, ktorý sa nedokáže postarať o svojich občanov a necháva ich žiť v chudobe. Za tento stav môže politická reprezentácia od Euromajdanu, ktorá je skorumpovaná a nedokáže udržať Ukrajinu ako štát pokope. Tento diskurz delegitimizuje pomajdanovský prozápadný vývoj Ukrajiny, ktorý vedie len k úpadku.

Medzi najčastejšie diskurívne stratégie v rámci tohto diskurzu patrí poukazovanie na všeobecné problémy Ukrajiny, ktorých vážnosť je umocnená použitou vojenskou terminológiou. V správe s expresívnym titulkom *„Ukrajina sa čoraz viac ponára do krvavého chaosu. Čo bude nasledovať?“* (Barančík 2017). Sa môžeme dočítať, že *„Správy z Ukrajiny čoraz viac pripomínajú vojnové správy... Neprejde ani jeden deň. aby niekto na Ukrajine nevybuchol, nezastrelili ho alebo neumlátili k smrti... Ukrajina sa ponára čoraz hlbšie do občianskej vojny a epicentrum vojny sa úspešne presúva od hranice s Doneckom a Luhansom do samého srdca ukrajinskej chunty⁷, do Kyjeva a do ďalších veľkých miest. Bojová línia už dnes prechádza ulicami ukrajinských miest a ohrozuje obydlia obyvateľov... Na Ukrajine sa šíri chaos vo všetkých rovinách a tento chaos sa začína synchronizovať, čo vyvolá s určitosťou obrovský politický a sociálny výbuch“*. Podobná terminológia je vyjadrená aj článku s titulkom *„Vnútropolitický boj na Ukrajine sa vyostruje“* (Politikus 2017) kde sa píše *„Ukrajine, ktorá sa už dávno ocitla na hranici sociálneho výbuchu a ktorá sa rozpadá priamo pod rukami, hrozí nová gradácia napätia“*. Vojenská terminológia (krvavý chaos, politický a sociálny výbuch, gradácia napätia, bojová línia, občianska vojna) má vzbudzovať pocit, že situácia je veľmi vážna a Ukrajina sa môže každú chvíľu ponoriť do občianskej vojny.

Za tento *„politický a morálny marazmus“* (Politikus 2017) a *„všestrannú degradáciu“* (Mohorita 2017d) podľa prokremel'ských médií nemôže nikto iný, než pomajdanovská prozápadná politická reprezentácia. Táto diskurzívna stratégia slúži na delegitimizovanie pôsobenia súčasných ukrajinských politických predstaviteľov a prozápadného smerovania Ukrajiny. Súčasná vládna garnitúra je často označovaná ako *„chunta“* (Barančík 2017), *„oligarchovia,“* (Politikus 2017) *„banderovci a nacionalisti“* (RusVesna 2017b), *„politická bábka v rukách Američanov“* (Barančík 2017), ktorá *„priviedla na úroveň nerozvinutých afrických krajín“* (RusVesna 2017b), či *„zmenili*

⁷ Chunta, Junta – vládny orgán, organizácia s dočasnou právomocou, často s vojenským a nedemokratickým rázom. Zdroj: <http://slovník.azet.sk/pravopis/kratky-slovník/?q=junta>

Ukrajinu na skorumpovanú žumpu s katastrofálnou životnou situáciou. V krajine prestávajú platiť zákony, nefunguje sociálne zázemie a dramaticky sa znížila životná úroveň“ (RusVesna 2017f). Tieto silne expresívne výrazy majú posilniť efekt neschopnosti ukrajinských politikov, ktorí dostali krajinu až na úroveň „nerozvinutých afrických krajín,“ ktoré v prenesenom význame majú slúžiť ako meradlo neúspechu.

Nekompetentnosť súčasných ukrajinských politikov je proklamovaná aj na ich korupčných škandáloch. Jedna správa sa venuje prípadu Mariny Porošenkovej, manželky ukrajinského prezidenta Petra Porošenka. Správa sa však venuje aj prezidentovi, na ktorého útočí „*väčšina európskych politikov, ktorí majú rozvinutý etický hodnotový systém sa s Porošekom nesnaží ani kontaktovať, pretože Porošenko už morálne degradoval do najnižšej možnej úrovne*“ (RusVesna 2017a). Správa jednoznačne diskredituje Porošenkov politický status tým, že mu svojou interpretáciou odoberá etický hodnotový systém, kvôli ktorého absencii už stratil v Európe renomé. Určitý etický kódex by totiž mal patriť v politickej kultúre Západnej Európy k základnej výbave každého politika. Príbuzenstvo s osobami podozrivými zo spáchania trestného činu k požadovanému etickému hodnotovému systému tiež nepatrí. Práve do osoby Porošenka prokremel'ské médiá často personalizujú súčasné neduhy Ukrajiny. V tejto správe je prítomný odkaz aj na slovenského prezidenta Andreja Kisku, ktorý je častým terčom prokremel'ských médií. Kiska sa prejavuje jednoznačne ako prodemokratický prezident, ktorý je zástancom EÚ, reformného kurzu Ukrajiny a kritikom ruskej politiky. Na Kisku odkazuje táto časť správy „*Aj na Ukrajine, rovnako ako v niektorých iných európskych krajinách majú svojho „dobrého anjela“, ktorému „public relations“ usilovne z peňazí štátneho rozpočtu budovali ukrajinské masovokomunikačné prostriedky.*“ Na Kisku tu odkazuje termín „*dobry anjel*“ (RusVesna 2017a). Ešte v časoch keď Kiska nebol slovenským prezidentom založil dobročinnú organizáciu Dobrý Anjel, v tomto kontexte Kisku správa označuje podobne ako Porošenka ako skorumpovaného politika bez etického hodnotového systému.

Fakte, že súčasná ukrajinská politická garnitúra spôsobuje Ukrajine len problémy má dokazovať aj diskurzívna stratégia, v ktorej vláda stráca legitimitu v očiach vlastných občanov, ktorí s jej krokmi nesúhlasia. Článok Zem a Veku sa odvoláva na Kyjevský medzinárodný sociologický inštitút „*Nedávny prieskum Kyjevského medzinárodného inštitútu sociológie ukázal skľučujúci vývoj: už viac ako 70 % občanov si myslí, že vláda Ukrajiny vedie štát nesprávnym smerom. A 40 % je presvedčených, že v najbližších rokoch sa situácia iba zhorší*“ (Lužák 2017). Web Hlavné správy si vystačil s jednoduchším, ale o to expresívnejším a údernejším vysvetlením „*kyjevský proamerický režim, ktorý už znenávidela väčšina Ukrajincov*“ (RusVesna 2017e).

Ďalšou diskurzívnou stratégiou je poukazovanie na separatistické tendencie v niektorých regiónoch Ukrajiny, ktoré sú spôsobené zlou ekonomickou situáciou, slabou vládou, ktorá nedokáže udržať štát pohromade a ochotou niektorých štátov

rozšíriť svoje územia na úkor Ukrajiny. Podľa prokremel'ských médií sa Ukrajina „rozpadá pod rukami“ (Politikus 2017). Vláda je totiž slabá a nedokáže nič urobiť „Najväčší pesimisti tvrdia, že Rumunsko, Poľsko a Maďarsko snívajú o tom, že si odtrhnú nejaký kus územia krajiny a preto podporujú separatistov na Západnej Ukrajine... V okolí prezidenta Porošenka už začínajú hovoriť, že Ukrajina nepotrebuje ani Krym, ani Donbas. A Kyjev nerobí nič, aby navrátil Ukrajine Krym a Donbas“ (Rusnák 2017e). Územné nároky si kladie hlavne Maďarsko v Zakarpatskej oblasti. V článku s titulkom „Rozdeľuj a panuj: Maďarská predstava o práve na autonómiu v Zakarpatsku“ (Sputnik 2017) autor píše, že „Náhliivosť, v ktorej rokujú Maďari, svedčí o tom, že Budapešť neverí v dlhodobú existenciu ukrajinského štátu a snaží sa poistiť národné záujmy... V rade za Maďarskom už stoja Rumuni (tí neskrývajú svoje námietky k Severnej Bukovine a k Južnej Besarábii) a Poliáci (tí zatiaľ hovoria len o „poľskom Ľvove“, sú ale pripravení spomenúť aj Ivano-Frankovsk, Termopil a ak budú mať trochu šťastia, aj na Volyň.“

O Maďarsku, Rumunsku a Poľsku je reč aj v ďalšej správe „Nielen niektorí politici, ale aj médiá a analytici varujú, že Ukrajine hrozí rozkol. Najväčší pesimisti tvrdia, že Rumunsko, Poľsko a Maďarsko snívajú o tom, že si odtrhnú nejaký kus územia krajiny a preto podporujú separatistov na Západnej Ukrajine“ (Rusnák 2017e). Rusnák v titulku tejto správy „Ukrajinskí poslanci požiadali premiéra, aby poslal vojenské jednotky do Podkarpatskej Rusi: Údajne ju chcú predať Maďarsku“ (Rusnák 2017e) využíva názov Podkarpatská Rus namiesto Zakarpatskej oblasti, čo opäť implikuje delegitimizáciu práv Ukrajiny na túto oblasť a spája ju skôr so Slovenskom, keďže za prvej Československej republiky, bola práve Podkarpatská Rus jeho súčasťou. Navyše úryvok „predať Maďarsku“ opäť poukazuje na skorumpovanosť Ukrajincov, ktorý majú byť schopní kvôli peniazom predať aj vlastnú zem. Podľa Hlavných správ sú maďarské požiadavky až tak ďaleko, že „že nútia Kyjev z právnického hľadiska priznať faktickú stratu kontroly nad zakarpatským regiónom“ (Sputnik 2017). Vo všetkých správach s touto diskurzívnou stratégiou je Ukrajina v pozícii slabého pasívneho objektu, ktorého sa chcú zmocniť okolité štáty. Edit Zgut, Lóránt Győri a Attila Juhász vo svojej publikácii *Z Ruska s Nenávisťou* (2017) tvrdia, že „ruské geopolitické snahy a cielená propaganda podporujú maďarský nacionalistický naratív: podľa niektorých revizionistických nádejí môže anexia Krymu pomôcť Maďarsku znovu získať stratené územia, ako napríklad Zakarpatskú oblasť a Transylvániu. Toto je v súlade s ruskými geopolitickými úsiliami spochybnit' hranice v regióne“ (Győri and Juhász and Zgut 2017: 27). Vidíme teda, že slovenské prokremel'ské médiá produkujú poznanie o Ukrajine v symetrickej línii s ruskými médiami, politikmi a ruskými geopolitickými cieľmi.

4.2. Ukrajina ovládaná Západom

Diskurz Ukrajiny ovládanej Západom plynule nadväzuje na predchádzajúci diskurz, pretože zlá politická a ekonomická situácia v krajine je výsledkom príklonu Ukrajiny k Západu. Explicitne je tento názor vyjadrený v príspevku média Zem a Vek s názvom „V EÚ postupne vädne okúzlenie Ukrajinou“ (Lužák 2017). S odvolaním sa na neznámych analytikov autor kritizuje príklon Ukrajiny k EÚ a vyjadruje nostalgiu za časmi ZSSR „Analytici spočítavajú, nakoľko schudobneli občania štátu za roky flirtovania s EÚ. Keď bola Ukrajina republikou v ZSSR, bola preslávená svojím poľnohospodárstvom a nadbytkom potravín.“ Autor článku dáva vinu za situáciu na Ukrajine Západu, pričom opomína domácu politiku ukrajinských lídrov, ktorých dominantným obchodným partnerom od roku 1991 bolo práve Rusko. Podobnosť môžeme nájsť aj v úryvku z článku Hlavných správ, ktorý zrejme Ukrajinu za samostatný štát nepokladá, vzhľadom na umiestnenie slova samostatná do úvodzoviek „Na prahu euromajdanu, po takmer štvrtstoročí nezávislosti Ukrajiny, sa však na veľké rozhorčenie občanov Ukrajiny ukázalo, že „samostatná“ Ukrajina je na tom ekonomicky omnoho horšie ako v časoch, keď bola súčasťou agentmi Západu likvidovaného ZSSR“ (Mohorita 2017c). Legitímna existencia ukrajinského štátu je tak relativizovaná podmienenosťou uspokojivého ekonomického výkonu, aký dosahovala len za čias ZSSR. V tomto diskurze je Ukrajina štát, ktorý sa nedokáže spravovať sám a je kompletne podriadený Západu, hlavne USA.

Jedna z diskurzívnych stratégií poukazuje na podriadené postavenie Ukrajiny a jej politických predstaviteľov voči USA alebo celému Západu. Ukrajinskí politici sú často označovaní ako „kyjevská proamerická politická elita“ (RusVesna 2017c), „americké bábkky v Kyjeve“ (RusVesna 2017e), „politická bábka v rukách Američanov“ (Barančík 2017). Časté stotožňovanie vlády iba s Kyjevom implikuje, určitý politický centrismus, kedy sa o všetkom rozhoduje len na jednom mieste. Submisívne postavenie Ukrajincov je zdôrazňované aj pri stretnutiach amerických a ukrajinských politikov „Cieľom návštevy Volkera⁸ bolo oboznámiť Petra Porošenka s novými „inštrukciami“ Washingtonu. Mal dostať návod, ako pokračovať v plnení alebo neplnení Minských dohôd“ (Rusnák 2017d) alebo „Viaceré ukrajinské média urobili rovnakú „diagnózu:“ bývalý ukrajinský premiér Arsenij Jaceňuk sa prednedávnom vrátil domov, pretože, podľa všetkého, v USA ho nik nepotrebuje a vo Washingtone dostal inštrukcie od svojich šéfov“ (RusVesna 2017e). Inokedy to nie je len USA, ale celý Západ, ktorý s Ukrajinou manipuluje „Realita ukázala, že Ukrajinci nemajú nijaký vplyv na procesy, ktoré majú geopolitický charakter. Mätie ich falošná história Ukrajiny, ktorú im vnucujú, ako aj neustále zasahovanie a balamutenie zo strany Západu“ (Mohorita 2017c).

⁸ Kurt Volker je americký špeciálny poverenec pre vyjednávanie na Ukrajine.

Nasledujúci citát nás plynule premostí od prvej k druhej diskurzívnej stratégií, v ktorej USA nejde o Ukrajinu, ale o vojnu s Ruskom „Kurt Volker je oveľa lepšie informovaný ako ukrajinské elity, u ktorých sa Washington ani nerozpakuje nad tým, že im neposkytuje všetky strategické informácie a len im prikazuje, čo majú robiť“ (RusVesna 2017e). V tejto stratégii je Ukrajina iba nástroj vo vojne medzi USA a Ruskom, ktorý USA využíva na to aby získali väčší vplyv a výhodu, ktorou by sa dostali bližšie k Rusku. Explicitne to vyjadruje správa, podľa ktorej je Kurt Volker „provokatér, ktorý používa Ukrajinu ako aspekt nezmyselnej agresie proti Rusku a Donbasu ... Američania mienia proti Rusom na Ukrajine bojovať do posledného Ukrajinca, vnímajú Ukrajincov ako svoju zástupnú armádu“ (RusVesna 2017e). Podobným spôsobom v diskurze vystupuje aj zrušenie víz pre Ukrajincov do členských štátov EÚ, čo bol takisto len krok EÚ namierený proti Rusku s využitím Ukrajiny „Jedným z motívov udelenia bezvízového styku Ukrajine bolo pre európskych politikov „ukázať figu Moskve“ (Lužák 2017). Túto stratégiu uplatňuje autor aj vo veľmi expresívnom titulku správy, v ktorom je Západ označený za „ríšu zla“ a Ukrajina ako „pole veľkej bitky“ medzi touto „ríšou zla“ (Západom) a Ruskom, ktoré je implicitne postavené do role určitého ochrancu pred týmto zlom. Celý titulok znie „Rusko a slovanstvo ako posledná bašta v boji s ríšou zla. Ukrajina ako pole veľkej bitky“ (Mohorita 2017c).

Ďalšia časť nám predstaví ďalšiu diskurzívnu stratégiu, ktorá pokračuje v líniách prvých dvoch diskurzívnych stratégií „Netreba však zabúdať, že Majdan vyprovokovali Američania v čase, kedy ruské bezpečnostné sily zabezpečovali zimnú olympiádu v Soči. Takže môže byť celkom reálne, že Američania chystajú k prezidentským voľbám v Rusku a k MS 2018 vo futbale ďalší z repertoáru svojich špinavých trikov“ (RusVesna 2017e). Touto stratégiou je konštrukcia Euromajdanu ako „Američanmi zinscenovaného prevratu“ (Politikus 2017). Dôležité v tejto stratégii je poukazovať na to, že Euromajdan bol nezákonný a neautentický, pretože bol vyvolaný umelo na podnet USA. Na verifikáciu takýchto tvrdení využívajú prokremel'ské médiá aj taký zdroj akým je líder separatistov na východe Ukrajiny Alexander Zacharčenko „podľa Alexandra Zacharčenko ukrajinská chunta v Kyjeve, ktorá sa zmocnila pomocou nezákonného Američanmi podporovaného Majdanu vlády na Ukrajine a pripravuje sa na novú vlnu široko koncipovanej vojny. Kyjevskí politici tak činia na príkaz Američanov“ (RusVesna 2017d). Pre ďalšie informácie o Euromajdane sa Hlavne správy obrátili aj na prokremel'ský server rusvesna.ru, odkiaľ takisto zistili, že „momentálni predstavitelia kyjevskej chunty sa dostali k moci nelegitímnou cestou pomocou nezákonného puču na Majdane iniciovaného Američanmi“ (RusVesna 2017e).

Slovenské prokremel'ské médiá nepripúšťajú možnosť, žeby bol Euromajdan spontánnym prejavom tisícok Ukrajincov, ktorí tak dali najavo svoju nespokojnosť s vývojom svojej krajiny. Podiel obyčajných ukrajinských občanov na Euromajdane je

v diskurzoch prokremel'ských médií redukovaný na minimum až vylúčený. Namiesto toho sa môžeme stretnúť aj s interpretáciou, že Euromajdan bol uskutočnený aj s pomocou Poľska „*aj Poľsko pred štyrmi rokmi pomohlo uskutočniť na Ukrajine krvavý štátny prevrat, ktorý vyústil do tragickej občianskej vojny a všestrannej degradácie Ukrajiny*“ (Mohorita 2017d), či „*Na uskutočnení štátneho prevratu na Ukrajine a rozpútaní následnej krvavej občianskej vojny v tomto štáte má veľký podiel aj Poľsko*“ (Mohorita 2017b). V týchto úryvkoch je zaujímavý aj pojem občianska vojna, ktorým prokremel'ské médiá nahrádzujú pojmy, ktoré sa Kremľu hodia oveľa menej, ako napr. ukrajinsko – ruská vojna, ruská agresia, či ruská invázia na Ukrajinu.

Do Euromajdanu sa mali zapojiť aj Gruzínci a Litovci, ktorí mali strieľať do policajtov a demonštrantov, aby spôsobili chaos. V článku s názvom „*Il Giornale: Masaker na Majdane v Kyjeve spôsobili opozíciou zaplatení Gruzínci*“ (Poláček 2017) to tvrdí Slobodný výber.

To, že zorganizovať na Ukrajine revolúciu je len otázka peňazí a tak to bolo aj s Euromajdanom, ktorý môže hocikto s peniazmi zorganizovať kedykoľvek sa snažia Hlavné správy dokázať v článku „*Ako sa robí a hlavne platí Majdan*“ (Hlavné správy 2017). V ktorom v kontexte protestov organizovaných na popud Michaila Saakašviliho⁹ dokladajú, že „*Za účasť na protestnej akcii sa platí 100 hrivien (asi 81 korún), čo je dvakrát toľko, než pri prvom Majdane, kedy bol zvrhnutý Viktor Janukovyč. V Kyjeve je možné si demonštráciu objednať „na kľúč.“ Takže všetko záleží na tom, koľko má Saakašvili peňazí. Ak dost', zvolá vraj pred parlament aj pol Kyjeva a môže začať „revolúciu.“* Veľmi zaujímavý v tomto smere pôsobí rozhovor Eugena Rusnáka s istým „Jožom“, v ktorom už titulok dehonestuje Euromajdan na úroveň cirkusu „*Pahreba: Na Ukrajine zase dozrieva ďalší Majdan. Zasa niekto zorganizoval a zaplatil celý cirkus*“ (Rusnák 2017f). V rozhovore sú Ukrajinci prezentovaní ako ľudia, ktorí neustále organizujú nejakú revolúciu, ako by to bola nejaká ukrajinská tradícia a nevyplývalo to z legitímnej túžby po spravodlivejšej spoločnosti. Dostatočne výpovedný je uštipačný a dehonestičný podtitulok rozhovoru „*Jeseň, november, ukrajinská klasika ostatných rokov: po zbere úrody viacerých z ničoho nič t'ahá na Majdan. Občanom sa cnie po revolúcii: a to je jedno, akú farbu bude mať – oranžovú, žlto-modrú, hnedo-čiernu... Majdan je nado všetko!..*“ (Rusnák 2017f).

Úlohou tohto diskurzu je konštruovať realitu spôsobom, ktorým sa Ukrajina stáva nepriateľom kremľa už len kvôli tomu, že začína spolupracovať viac so Západom. Voči

⁹ Michail Saakašvili je bývalý gruzínsky prezident a bývalý gubernátor Odesy, ktorému ukrajinské úrady v roku 2017 na základe podozrení zo spáchania trestných činov odobrali ukrajinské občianstvo a ktorý v Novembri 2017 organizoval protesty proti Petrovi Porošenkovi.

nemu je vo výrazne submisívnej pozícii a je ním využíva ako vhodný nástroj vo vojne proti Rusku, ktoré na tieto impulzy zo strany USA iba reagujú.

4.3. Ukrajina ako štát tolerujúci fašizmus

Tento diskurz opisuje Ukrajinu ako krajinu plnú fašistov, nacionalistov, banderovcov, ktorí sú ticho podporovaní a tolerovaní ukrajinskou vládou. Ústredná diskurzívna stratégia v tomto diskurze sa vytvára okolo rehabilitácie kontroverznej postavy dejín Stefana Bandery, ktorého prívrženci banderovci boli počas druhej svetovej vojny zodpovední za zabitie tisícok prevažne Poliakov a Židov na území dnešnej západnej Ukrajiny a juhovýchodného Poľska.

Slovenské prokremel'ské médiá využívajú diskurzívnu stratégiu podpory banderovcov na Ukrajine pomerne často, aby tým spojili ukrajinskú vládu s fašizmom. Označenie banderovci v sebe totiž nesie jednoznačne negatívne konotácie spojené s podporou fašizmu. Túto stratégiu môžeme identifikovať v titulku článku Hlavných správ *„Koniec medových rokov Varšavy a Kyjeva: Banderovci už vyhlásili Poľsko za „nie menšiu hrozbu než Rusko“* (Mohorita 2017b). Popríklad v ďalšom článku Hlavných správ *„zákon proti banderovčine je jeden z variantov odpovede Poľska na ukrajinské oslavovanie Banderu na oficiálnej úrovni“* (Mohorita 2017d).

Od tejto stratégie sa odvíja aj ďalšia stratégia, v ktorej je Ukrajina na základe svojej tolerancie banderizmu a fašizmu konštruovaná ako zlý sused okolitých štátov. Týka sa to Poľska a Maďarska. Táto stratégia poukazuje na to, že Ukrajinci sa snažia meniť históriu Druhej svetovej vojny vo svoj prospech a marginalizovať svoje činy proti Poliakom *„Ukrajinská strana sa snaží premenovať Volynský masaker na „Poľsko-Ukrajinskú vojnu,“ lenže aby to vyzeralo vierohodne, potrebujú obeť na ukrajinskej strane. A tých je pomerne „málo“ oproti počtom obetí na poľskej strane. Preto sa snažia výskum pozastaviť za každú cenu. Výskum by totiž objavoval stále len poľské obeť pri stále chýbajúcom počte ukrajinských „martýrov“* (Malinowski 2017). Aby tieto názory mali oporu v odbornej obci, prokremel'ské médiá legitimizujú podobné tvrdenia slovami historikov. Nasledujúci citát si vybrali od poľského senátora a historika Jana Źaryna *„ohľadom ničenia a znesväcovania poľských hrobov na Ukrajine odpovedal, že sa Ukrajina barbarky správa voči historickej pamäti, ktorá sa týka Poľska“* (Rusnák 2017c). Z vyššie uvedených úryvkov je zrejmé, že prokremel'ské médiá k dosiahnutiu cieľa hojne využívajú generalizáciu, keď určitý prvok prisudzujú Ukrajine ako celku.

Ďalšou stratégiou je informovanie o skutkoch banderovcov, ktoré majú vykresliť ich silu a potencionálnu úroveň nebezpečenstva. Slobodný výber píše o neonacistoch na Ukrajine, ktorých cieľom je *„regrutovať na operáciu“ znovu dobyť Európu, „A takto skupina prilákala okrem iného aj nemeckých neonacistov medzi mladými ľuďmi“*

(Sumichrast 2017). Práve fráza „znovu dobyť Európu“ má vyjadrovať silu a nebezpečenstvo neonacizmu na Ukrajine. Článok sa končí odvolaním na istého ruského politického analytika a jeho rečnícku otázku, ktorá len potvrdzuje prítomnosť neonacizmu na Ukrajine a relativizuje ruskú propagandu. *„Ruský politický analytik Vladimir Kornilov k článku na facebooku ironicky pripomenul tvrdenia, že na Ukrajine nie je nacizmus. Spiegel píše o neonacistických bojovníkoch Azova, ale nie je pravdou je, že príbehy o ukrajinskej nacistoch sú len“ fikciou ruskej propagandy? „ Fašizmus na Ukrajine nie je? „Položil otázku, ktorá zaujíma mnohých aj keď už odpoveď poznajú.“*

Na nasledujúcom prípade sa zase snažia vykresliť činnosť ukrajinských radikálov proti Maďarsku, keď sa zviditeľnili na medzinárodnej úrovni *„Ukrajinskí banderovci a nacionalisti znova zapríčinili medzinárodný škandál. Maďari okamžite požadujú od Ukrajincov vysvetlenie ako je možné, že ukrajinskí nacisti strhli maďarskú zástavu z budovy miestneho úradu v Berehove (miestny starosta je príslušník maďarskej menšiny na Ukrajine) a pokúsili sa ju zapáliť“* (RusVesna 2017b).

Podobne ako ruské štátne médiá¹⁰ aj slovenské prokremel'ské médiá často reprodukujú diskurz Ukrajiny ako štátu tolerujúceho fašizmu. Táto stratégia slúži na kompromitáciu Ukrajinskej politickej elity, ktorá má podporovať, alebo ticho tolerovať jednu z najhorších ideológií dejín ľudstva vo vlastnej krajine. Tento diskurz podporuje kremel'ský mýtus boja proti fašizmu, odkazujúci ešte k veľkej vlasteneckej vojne, ako na jeden z pilierov svojej politiky na východe Ukrajiny, kde majú chrániť ľudí pred ukrajinským fašizmom.

4.4. Ukrajina ako agresor na Donbase

Posledný diskurz sa snaží konštruovať realitu, v ktorej je Ukrajina agresorom v konflikte s proruskými separatistami pri svojich východných hraniciach s Ruskom. Personálnu angažovanosť Ruska médiá priznávajú veľmi opatrne a ak áno, tak pozitívnym tónom, ako ochranu. Naopak separatistické tendencie v regióne sú podporované ako legitímne. Legalitu okupovanému územiú dodávajú prokremel'ské médiá už strategickým výberom slov, podobne ako v diskurze *Ukrajiny ako štátu ovládanom Západom*, ani v tomto diskurze sa nestretneme s termínmi ako napr. „okupované územia,“ „územia pod kontrolou Ruska,“ či „anektované ukrajinské územia“ a pod. Prokremel'ské médiá skôr využívajú termíny ako *„Donecká ľudová republika“* (Rusnák 2017a), *„Luhanská ľudová republika“* (Rusnák 2017b) alebo *„Doneck a Luhansk“* (RusVesna 2017d), ktoré legitimujú nezávislosť a štátnosť týchto území. Podobnou stratégiou prokremel'ské médiá referujú o situácii na Kryme, kde nedošlo k anexii v rozpore s medzinárodným

¹⁰ Vid' podkapitolu 3.1. Ruský mediálny diskurz Ukrajiny.

právom, ale k „*znovuzjednoteniu s Ruskou federáciou*“ (Mohorita 2017a), tento úryvok sa odvoláva na historické obdobie, keď Krym patrilo Rusku (1783–1954) a preto na neho má podľa ruskej interpretácie súčasné Rusko historický nárok. Tento argument však opomína historické obdobia, v ktorých Krym Rusku nepatrilo a účelovo si vyberá len jedno, kedy bol ruský. Hlavné správy tiež citujú podpredsedu krymského parlamentu Rezima Il'jasova „*Nám nikomu netreba dokazovať, že Krym je súčasťou Ruskej federácie. Sú to reálie, o ktorých sa nediskutuje*“ (Vz.ru – Srsopl 2017).

Dominantnou diskurzívnou stratégiou je rámovaním konfliktu do rámca ukrajinskej neodôvodnenej agresie voči obyvateľom Donbasu. Explicitne s apelom na čitateľove emócie (využitím prívlastku „*genocídne*“) je to vyjadrené v nasledujúcom úryvku o Euromajdane, ktorý „*priviedol k moci nezákonnú vládu, ktorá na Donbase vojensky genocídne zaútočila na občanov vlastného štátu*“ (Mohorita 2017b). Totožnú stratégiu môžeme identifikovať aj na konci tejto pasáže „*Ukrajinci sa obávajú služby v armáde a nechcú umierať za záujmy ukrajinských politikov a ich amerických bábkovodičov. Vojaci Donecka a Luhanska takýto problém nepocitujú a dobrovoľne vstupujú do doneckej i luhanskej armády. Z rôznorodých skupín dobrovoľníkov sa od roku 2014 s pomocou ruských inštruktorov sformovala síce menšia, no skvele vycvičená a vyzbrojená armáda, ktorá dokáže chrániť územie Donecka a Luhanska pred ukrajinskou agresiou*“ (RusVesna 2017f).

V predchádzajúcom citáte môžeme vidieť aj ďalšiu diskurzívnu stratégiu, ktorá stavia ukrajinských vojakov a separatistov do binárnych opozícií, zatiaľ čo ukrajinskí vojaci sa armáde vyhybajú, separatisti sa k nej svojej pridávajú, čo svedčí o ich hrdinstve a entuziazme bojovať za svoje ušľachtilé ciele (slobody a nezávislosti) proti neodôvodnenej agresii, na rozdiel od Ukrajincov, ktorí také ušľachtilé pohnútky nemajú a za svojich politikov a „*amerických bábkovodičov*“¹¹ umierať nechcú čomu nasvedčuje aj tento citát „*Ukrajinská armáda má obrovské množstvo problémov s disciplínou i bojovou úrovňou, rovnako ako mali a majú tieto problémy predstavitelia proamerických skupín či Kurdi*“ (RusVesna 2017e). Tieto úryvky nevykresľujú len neschopnú ukrajinskú armádu, ale aj istú pasivitu v prístupe Ukrajincov k svojej krajine.

Sympatie k separatistom má vytvárať aj definovanie rozdielnych bojových taktík. Podľa prokremel'ských médií neustále ataky podniká ukrajinská armáda, ktorej morálny status má byť tak nízky, že im dovoľuje útočiť na bezbranných civilistov. Vyplýva to z týchto úryvkov „*Portál rusvesna priniesol informáciu o ukrajinských snahách zvyšovať napätie na východe Ukrajiny... Ukrajinci sa snažia pred stretnutím prezidentov Vladimíra Putina a Donalda Trumpa vo Vietname čoraz viac eskalovať napätie, aby mohli rusofóbní*

¹¹ Vid' podkapitolu 4.2. Ukrajina ovládaná Západom.

predstavitelia amerického Kongresu znemožniť prípadne zbližovanie oboch lídrov“ (RusVesna 2017c) alebo „Momentálne sa po celej frontovej línii množia ukrajinské provokácie a zvyšuje sa intenzita delostreleckého ostrel'ovania, pri ktorom zasahujú ukrajinskí delostrelci najmä civilné ciele na strane Donecka a Luhanska“ (RusVesna 2017d). V predchádzajúcom úryvku vidíme prívlastok rusofóbni, ktorí prokremel'ské média využívajú proti oponentom ako argument *ad hominem* na delegitimizáciu kritiky alebo „druhej strany.“ Na druhej strane majú byť férovo bojujúci separatisti, s istými morálnymi zásadami, ktorí „Na rozdiel od Ukrajincov, delostrelci Donecka a Luhanska neostrel'ujú civilné oblasti“ (RusVesna 2017c).

5. Záver

Cieľom predkladanej štúdie bolo odhaliť aké diskurzy o Ukrajine reprodukujú vybrané slovenské prokremel'ské média. V práci vychádzam z Teórie diskurzu od Ernesta Laclaua a Chantal Mouffovej, podľa ktorých v každom diskurzívnom poli bojujú diskurzy medzi sebou o hegemoniu. V kontexte tejto teórie vnímam prokremel'ské média ako výzvu pre hegemoniu tradičných médií v slovenskom mediálnom diskurze.

Existenciu slovenských prokremel'ských médií vnímam ako súčasť informačnej vojny Kremľa proti Ukrajine a Západu. Náplňou tejto vojny je snaha stať sa opäť svetovou veľmocou, ustanoviť si a ovládať svoju sféru vplyvu a konkurovať tak Západu. Prokremel'ské média na Slovensku a v Európe majú šíriť kremel'skú propagandu, ktorej cieľom v krajinách EÚ je podkopávanie dôvery v demokratické, národné a európske inštitúcie, na druhej strane je tu snaha o prezentáciu Ruska ako alternatívy voči EÚ a Západu a legitimizácia ruskej politiky (nie len) na Ukrajine.

Medzi frekventované témy, o ktorých hovorí slovenská prokremel'ská propaganda je politická situácia na Ukrajine a s ňou spojená anexia Krymu a vojna na Donbase. Svojim výskumom som zistil, že diskurzy o Ukrajine sa v týchto médiách zásadne nelíšia od diskurzov, ktoré šíria ruské média. Vo svojom výskumnom materiály, ktorý tvorili autorské články a články z nezápadných médií zozbierané počas celého novembra 2017 z médií Hlavné správy, Slobodný vysielateľ, Slobodný výber, Zem a Vek a InfoVojna som identifikoval a analyzoval štyri diskurzy o Ukrajine. Ukrajina ako nefunkčný štát, Ukrajina ovládaná Západom, Ukrajina ako štát tolerujúci fašizmus a diskurz Ukrajiny ako agresora na Donbase. Všetky tieto diskurzy sú medzi sebou vzájomné prepojené a odkazujú jeden na druhý, pričom sú lokalizované okolo uzlového diskurzu Nepriateľského Západu. Výskum ukázal, že slovenské prokremel'ské média reprodukujú diskurzy, ktoré legitimizujú agresívnu politiku Ruskej federácie voči Ukrajine, to znamená, že ich označenie ako prokremel'ské je relevantné.

Jazyk, ktorý tieto média na referovanie o Ukrajine používanú je značne expresívny a v čitateľovi môže vzbudzovať silné negatívne emócie a antipatie voči

Ukrajincom a daniu na Ukrajine od Euromajdanu, tým pádom môže mnohých presvedčiť o správnosti kremel'ského pohľadu na vec. Prokremel'ské média sa evidentne snažia o ciele a systematickú diskreditáciu Ukrajiny v očiach EÚ, NATO, či USA.

Prokremel'ské média sa stávajú pomaly každodennou realitou nášho virtuálneho a nevirtuálneho priestoru. Vďaka tomu vidím potrebu výskumu v tejto oblasti za čoraz viac relevantnú. Vplyv kremel'skej propagandy sa totiž môže odrážať v našich každodenných dôležitých, či menej dôležitých rozhodnutiach. Môžu sa odraziť v tom ako vnímame a ako sa správame k našim východným susedom z Ukrajiny, ale aj v našej percepcii Európskej únie, či organizácie NATO. Pritom informácie, z ktorých vychádzame sú len konštruktom dobre premyslenej propagandy.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Odborná literatúra

- Androvičová, J. 2015. *Migrácia a migračná politika na Slovensku: Analýza diskurzu*. Dizertačná práca. Brno: Masarykova Univerzita.
- Berger, P. L. a Luckmann, T. 1999. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bránik, R. a Mesežnikov, G. 2017. *Hatred, Violence and Comprehensive Military Training*. Budapest: Political Capital.
- Bočák, M., 2012. *Diskurz – koncept kritický: nereflektované riziká používania výrazu mediálny diskurz* [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ff.unipo.sk/jak/cislo10.html>
- Bočák, M. 2008. „Diskurz: neurčitá cesta kulturálnych, mediálnych a komunikačných štúdií do centra svojho záujmu.“ In: *Kultura – média – komunikace* 1 (1): 117–146.
- Čížik, T. 2017. „Russian information warfare in Central Europe.“ In: T. Čížik (ed.). *Information warfare – New security challenge for Europe*. Bratislava: CENAA, 8–32.
- Fischer, D. „Slovakia.“ In: A. Wierzejski (ed.). *Information warfare in the internet. Countering pro-kremlin disinformation in the CEE countries*. Warsaw: Centre for international relations, 18–20.
- Globsec Policy Institute. Globsec Trends. 2016. *Stredná Európa pod pal'bou ruskej propagandy: skúmanie postojov verejnosti v Čechách, Maďarsku a na Slovensku*. Bratislava: Globsec Policy Institute.
- Gornostaeva, Y. A. a Kolmogorova, A. V. 2016. „Media coverage of current political situation in Ukraine: Discourse analysis.“ *Journal of siberian federal university*.
- Györi, L., Juhász, A. a Zgut, E. 2017. „Maďarsko.“ In: L. Györi, P. Krekó a E. Zgut (eds.). *Z Ruska s nenávisťou*. Budapešť: Political Capital, 26–32.
- Herd, G. and Marshall, G.C. 2016. „Hybrid conflict 2.0. Targeting the West.“ In: *Journal of European security and defence issues* 7: 6 – 14.
- Hoffman, F. 2007. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.
- Hutchins, S. a Szostek, J. 2016. „Dominant Narratives in Russian Political and Media Discourse during the Ukraine Crisis.“ In: A. Pikulicka-Wilczewska a R. Sakwa, R. (eds.). *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. Bristol: E-International Relations Publishing, 173–186.

- Laclau, E. a Mouffe, C. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London, New York: Verso.
- Lapčík, M. 2008. „Analýza TV Zpravodajství jako specifického typu kulturního diskursu.“ In: M. Bočák a J. Rusnák, J. (eds.). *Média a text II*. Prešov: Prešovská univerzita, 99–110.
- Mertová, N. 2015. *Metaforizácia v ruskom médiapolitickom diskurze ukrajinského „euromajdanu“*. Prešov: Prešovská univerzita.
- Mölder, H. 2016. „Conclusions.“ In: V. Sazonov, K. Müür a H. Mölder (eds.). *Russian information campaign against the ukrainian state and defence forces*. Tartu: StratCom COE, 112–116.
- Prokopová, K., Orságová, Z. a Martinková, P. 2014. *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskursu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Sedláková, R. 2014. *Výskum médií. Najužívanejšie metódy a techniky*. Praha: Grada.
- Smoleňová, I. 2015. *The pro-russian disinformation campaign in the Czech Republic and Slovakia*. Prague: Prague Security Studies Institute.
- Szwed, R. 2016. *Framing of the Ukraine – Russia conflict in online and social media*. Riga: NATO StratCom COE.
- Šnidl, V. 2017. *Pravda a lož na facebooku*. Bratislava: N Press.
- Trampota, T. a Vojtěchovská, M. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- van Dijk, T. 1998. *Ideology: A Multidisciplinary approach*. London: SAGE.
- Wenerski, L. 2017. *The Visegrad Countries and „Post-Truth“: Who is responsible for delivering the Kremlin's narrative to the Czech Republic, Hungary, Slovakia and Poland?* Warsaw: Institute of Public Affairs.

Internetové zdroje

- Barančík, J. 2017. „Ukrajina sa čoraz viac ponára do krvavého chaosu. Čo bude nasledovať?“ *Hlavné správy*. 6. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.hlavnespravy.sk/ukrajina-sa-coraz-viac-ponara-krvaveho-chaosu-co-bude-nasledovat/1197352>
- Hlavné správy. 2017. „Ako sa robí a hlavne platí Majdan.“ *Hlavné správy*. 15. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.hlavnespravy.sk/ako-sa-robi-hlavne-plati-majdan/1209414>
- Lužák, I. 2017. „V EÚ postupne vädne okúzlenie Ukrajinou.“ *Zem a Vek*. 9. Novembra 2017. [cit.10.3.2018]. Dostupné z: <http://zemavek.sk/v-eu-postupne-vadne-okuzlenie-ukrajinou/>
- Malinowski, M. 2017. „Poľsko pracuje na zozname Ukrajincom, ktorým zakáže vstup do krajiny – neželá si ľudí v uniformách SS Galícia.“ *Slobodný výber*. 8. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://slobodnyvyber.sk/polsko-pracuje-na-zozname-ukrajincov-ktorym-zakaze-vstup-krajiny-nezela-si-ludi-v-uniformach-ss-galicia/>
- Mohorita, V. 2017a. „Čarnogurský na Kryme: Ruské prírodné bohatstvo, kultúra a veda plus technológie EÚ – svetová sila.“ *Hlavné správy*. 7. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/carnogursky-na-kryme-ruske-prirodne-bohatstvo-kultura-veda-plus-technologie-eu-svetova-sila/1198738>
- Mohorita, V. 2017b. „Koniec medových rokov Varšavy a Kyjeva: Banderovci už vyhlásili Poľsko za nie menšiu hrozbu než Rusko.“ *Hlavné správy*. 30. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/koniec-medovych-rokov-varsavy-kyjeva-banderovci-uz-vyhlasilipolsko-za-nie-mensiu-hrozbu-nez-rusko/1223950>
- Mohorita, V. 2017c. „Rusko a slovanstvo ako posledná bašta v boji s ríšou zla. Ukrajina ako pole veľkej bitky.“ *Hlavné správy*. 22. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z:

- <https://www.hlavnespravy.sk/rusko-slovanstvo-ako-posledna-basta-boja-s-risou-zla-ukrajina-ako-pole-velkej-bitky/1215922>
- Mohorita, V. 2017d. „V Poľsku zákaz propagácie banderovčiny? Včera skačúcich majdanistov Varšava nosila na rukách, dnes voči nim rastie odpor.“ *Hlavné správy*. 9. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/v-polsku-zakaz-propagacie-banderovciny-vcera-skacucich-majdanistov-varsava-nosila-na-rukach-dnes-voci-nim-rastie-odpor/1201698>
- Poláček, J. 2017. „Il Giornale: Masaker na Majdane v Kyjeve spôsobili opozíciou zaplattení Gruzínci.“ *Slobodný výber*. 18. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://slobodnyvyber.sk/il-giornale-masaker-na-majdane-v-kyjeve-sposobili-opoziciou-zaplatteni-gruzinci/>
- Politikus. 2017. „Vnútropolitický boj na Ukrajine sa čoraz viac vyostruje. Avakov po zatknutí svojho syna zúri a zmobilizoval všetky jednotky ministerstva vnútra.“ *Hlavné správy*. 1. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/vnutropoliticky-boj-na-ukrajine-sa-coraz-vice-vyostruje/1191994>
- Rusnák, E. 2017a. „Bezpečnostné služby Doneckej a Luhanskej ľudovej republiky v priebehu spoločnej špeciálnej operácii zadržali skupinu ukrajinských diverzantov.“ *Hlavné správy*. 24. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/bezpecnostne-sluzby-doneckej-luhanskej-ludovej-republiky-v-priebehu-spolocnej-specialnej-operacii-zadrzali-skupinu-ukrajinskych-diverzantov/1218296>
- Rusnák, E. 2017b. „Národná rada Luhanskej ľudovej republiky menovala Leonida Pasečnika do funkcie dočasnej hlavy LLR.“ *Hlavné správy*. 26. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/narodna-rada-luhanskej-ludovej-republiky-menovala-leonida-pasecnika-funkcie-docasnej-hlavy-llr/1219946>
- Rusnák, E. 2017c. „Poľský senátor a historik Jan Žaryn tvrdí, že sa Ukrajina barbarsky správa voči historickej pamäti týkajúcej sa Poľska.“ *Hlavné správy*. 9. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/polsky-senator-historik-jan-zaryn-tvrdi-ze-sa-ukrajina-barbarsky-sprava-voci-historickej-pamati-tykajúcej-sa-polska/1197244>
- Rusnák, E. 2017d. „Ukrajinské médiá o utajenej návšteve Kurta Volkera: Kyjev očakáva od Washingtonu dva druhy pomoci – peniaze a letálne zbrane.“ *Hlavné správy*. 1. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/ukrajinske-media-o-utajenej-navsteve-kurta-volkera-kyjev-ocakava-od-washingtonu-dva-druhy-pomoci-peniaze-letalne-zbrane/1191752>
- Rusnák, E. 2017e. „Ukrajinskí poslanci požiadali premiéra, aby poslal vojenské jednotky do Podkarpatskej Rusi: Údajne ju chcú predať Maďarsku.“ *Hlavné správy*. 20. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/ukrajinski-poslanci-poziadali-premiera-aby-poslal-vojenske-jednotky-podkarpatskej-rusi-udajne-ju-chcu-predat-madarsku/1213052>
- Rusnák, E. 2017f. „PAHREBA. Na Ukrajine zasa dozrieva nový Majdan. Zasa niekto zorganizoval a zaplatil celý cirkus.“ *Hlavné správy*. 19. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/pahreba-na-ukrajine-zasa-dozrieva-novy-majdan-zasa-niekto-zorganizoval-zaplatil-cely-cirkus/1212180>
- RusVesna. 2017a. „Európska tlač obvinila Porošenkovu manželku z krádeže financií určených pre ukrajinské invalidné deti.“ *Hlavné správy*. 18. Novembra. 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/europska-tlac-obvinila-porosenkovu-manzelku-z-kradeze-financii-urcenyh-pre-ukrajinske-invalidne-deti/1211798>
- RusVesna. 2017b. „Maďarsko-Ukrajinský škandál vrcholí, Maďarsko tvrdo požaduje od Ukrajincov vysvetliť poškrvnenie maďarskej zástavy.“ *Hlavné správy*. 14. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3.

- 2018]. Dostupné z: <https://www.hlavnespravy.sk/madarsko-ukrajinsky-skandal-vrcholi-madarsko-tvrdo-pozaduje-od-ukrajincov-vysvetlit-poskrvnenie-madarskej-zastavy/1207610>
- RusVesna. 2017c. „Rusko svojich nevydáva.“ *Hlavné správy*. 8. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/rusko-svojich-nevydava/1199932>
- RusVesna. 2017d. „Schyluje sa na Ukrajinu k novej vojne?“ *Hlavné správy*. 14. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/schyluje-sa-na-ukrajine-k-novej-vojne/1207600>
- RusVesna. 2017e. „Stratené ilúzie Kurta Volkera.“ *Hlavné správy*. 29. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/stratene-iluzie-kurta-volkera/1222442>
- RusVesna. 2017f. „Ukrajinský vnuk sa falošne oženil so svojou babkou, len aby nemusel narukovať.“ *Hlavné správy*. 14. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/ukrajinsky-vnuk-sa-falosne-ozenil-svojou-babkou-len-aby-nemusel-narukovat/1207638>
- Slobodný vysielateľ. 2018. „O projekte.“ *Facebook* [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/SlobodnyVysielac/about/?ref=page_internal
- Sputnik. 2017. „Rozdeľuj a panuj: Maďarská predstava o práve na autonómiu v Zakarpatsku.“ *Hlavné správy*. 21. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.hlavnespravy.sk/rozdeluj-panuj-madarsko-predstava-o-prave-na-autonomiu-v-zakarpatsku/1214538>
- Sumichrast, M. 2017. „Spiegel: Neonacisti z ukrajinského Azova chcú znovu dobyť Európu.“ *Slobodný výber*. 14. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://slobodnyvyber.sk/spiegel-neonacisti-z-ukrajinskeho-azova-chcu-znovu-dobyt-europu/>
- Vz.ru a srspol. 2017. „Úrady Krymu podporujú myšlienku zrušenia výnosu z roku 1954 o prpojení k Ukrajinu.“ *Hlavné správy*. 12. Novembra 2017 [online]. [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.hlavnespravy.sk/urady-krymu-podporuju-myslienku-zrusenia-vynosu-z-roku-1954-o-pripojeni-k-ukrajine/1204556>